

курсантів та студентів, Полтава, 25–26 травня 2023 року. Полтава, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г.Короленка, 2023. С. 64–65.

2. Міністерство освіти і науки України. Щодо окремих питань організації освітнього процесу в умовах воєнного стану : лист Міністерства освіти і науки України від 03 листопада 2023 року № 1/17310-23. Київ, Міністерство освіти і науки України, 2023. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/90390/ (дата звернення: 03.12.2025).

3. Пономаренко С. І. Інтеграція термінів «культура безпеки життєдіяльності» та «екологічна культура». Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. 2020. Випуск 3. С. 139–149.

ПОРЯДОК ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У РАЗІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Головач Л. В.

доктор філософії, завідувач, доцент кафедри захисту України та безпеки життєдіяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Надзвичайна ситуація – це стан, який виникає на певній території, об’єкті господарювання або на водному об’єкті й характеризується порушенням звичних умов життєдіяльності населення. Причинами таких ситуацій можуть бути катастрофи, аварії, пожежі, стихійні лиха, епідемії, епізоотії, епіфітотії, застосування засобів ураження або інші небезпечні події. Вони створюють загрозу життю або здоров’ю людей, призводять до значних людських втрат і матеріальних збитків, а також можуть унеможливити проживання на даній території чи здійснення господарської діяльності [1].

У звичайних умовах здобувачі освіти та працівники закладів освіти мають володіти наступними навичками:

- знати сигнали цивільного захисту та порядок їх доведення до населення;
- бути обізнаними з телефонами служб оперативного реагування та порядком їх виклику;
- розуміти алгоритм дій у разі виникнення або загрози надзвичайних ситуацій;
- вміти користуватися первинними засобами пожежогасіння та знати місця їхнього розташування;
- дотримуватись правил пожежної безпеки, коректного користування електричними приладами та санітарних норм;
- повідомляти керівництво про виявлені порушення;
- вивчити план евакуації на випадок надзвичайної ситуації;
- знати місце розташування захисних споруд і найпростіших укриттів університету;
- оволодіти навичками користування індивідуальними засобами захисту органів дихання та медичними засобами захисту;
- володіти прийомами надання першої медичної допомоги [5].

Під час воєнного стану сигнали повітряної тривоги є реальним повідомленням про небезпеку. Інформацію щодо руху ворожої авіації, запуску балістичних чи крилатих ракет надають сили протиповітряної оборони. Повідомлення про тривогу свідчить про реальну загрозу завдання ударів із повітря. Сигнали оповіщення передаються через сирени служб ДСНС і військових адміністрацій, засоби масової інформації (радіо, телебачення), а також через електронні засоби комунікації (SMS, повідомлення в месенджерах або мобільних додатках). Виконання вимог повітряної тривоги є обов'язковим для всіх громадян згідно з Кодексом цивільного захисту України. Щоб оперативно отримувати попередження про загрозу, учасникам освітнього процесу рекомендується встановити мобільний додаток «ПОВІТРЯНА ТРИВОГА», створений компанією Ajax Systems спільно з stfalcon.com за підтримки Міністерства цифрової трансформації України.

Додаток відправляє максимально гучні критичні сповіщення про

повітряну, хімічну, техногенну або інші види тривоги цивільної оборони, навіть якщо смартфон перебуває у беззвучному чи сплячому режимі. Важливо уважно прослухати повідомлення та діяти строго відповідно до отриманих інструкцій.

Для укриття під час повітряної тривоги рекомендується використовувати:

- Захисні споруди цивільного захисту, такі як сховища або протирадіаційні укриття.

- Найпростіші укриття, а саме підвальні, цокольні приміщення чи перші поверхи будівель відповідно до складених актів оцінки об'єктів.

- Підземні споруди подвійного призначення, зокрема станції метро, паркінги, підземні переходи тощо. Кожен учасник освітнього процесу в Університеті має заздалегідь ознайомитися з місцезнаходженням найближчого укриття, маршрутами до нього та порядком дій у разі оголошення повітряної тривоги.

Якщо сигнал «Повітряна тривога» почув здобувач освіти або працівник, який перебуває в навчальних аудиторіях чи на робочому місці повинен:

- негайно припинити роботу чи навчання.
- Вимкнути оргтехніку, газові прилади, освітлення та інше електрообладнання.
- Переконатися, що всі навколо обізнані про тривогу.
- Узявши найнеобхідніше (документи, ліки, телефон тощо), без паніки організовано пройти до найближчого укриття.
- Викладачі мають супроводжувати студентів до укриття.
- У самому сховищі зайняти місце, дотримуватися спокою, надавати допомогу тим, хто її потребує, та виконувати вказівки відповідальної особи.
- За можливості продовжувати роботу або навчання в онлайн-режимі.
- Почувши сигнал «Відбій повітряної тривоги», організовано залишити укриття та повернутися до виконання своїх обов'язків.

Якщо тривогу оголошено для тих, хто працює чи навчається дистанційно (з дому) необхідно:

- негайно припинити роботу.

- Вимкнути електроприлади, перекрити газ і воду.

- Узявши необхідне (документи, ліки, телефон тощо), прямувати до найближчого укриття за найкоротшим маршрутом.

- Якщо в межах 500 метрів немає доступного укриття і ви знаходитесь на верхніх поверхах багатоповерхівки, слід спуститися на нижчі поверхи (не користуючись ліфтом) та знайти безпечну зону, дотримуючись правил «двох стін» або «біля капітальної стіни».

- Укрившись у безпечному місці, зберігати спокій і за можливості допомагати оточуючим.

- Після сигналу «Відбій повітряної тривоги» організовано залишити укриття та повернутися до виконання своїх обов'язків. Знання алгоритму дій у разі тривоги – це важлива частина безпеки кожного громадянина. Усі рекомендації мають виконуватись чітко й оперативно [7].

Дії здобувачів освіти й працівників у ситуаціях загрози або можливого вчинення терористичного акту повинні відповідати затвердженому алгоритму, спрямованому на забезпечення безпеки і зниження ризиків для життя та здоров'я. У разі виявлення вибухового пристрою або предмета, який може бути потенційно схожим на нього, необхідно: 1. негайно повідомити рятувальну службу ДСНС (телефон 101) та національну поліцію (телефон 102), надати детальну інформацію про предмет, який нагадує вибуховий пристрій (його характеристики, місце розташування, час і дата виявлення, а також дані особи, яка здійснила виявлення). Після цього поінформувати про знахідку керівника чи відповідальну особу. За можливості організувати охорону місця знахідки, використовуючи захисні споруди або інші предмети для спостереження з безпечної дистанції. Вказані мінімальні безпечні відстані визначаються типом підозрілого об'єкта: - Ручна граната: не менше 200 метрів; - Тротилова шашка: не менше 50 метрів; - Банка об'ємом 0,33 літра: не менше 60 метрів; - Валіза (кейс): не менше 300 метрів; - Дорожня валіза: не менше 400 метрів; - Легковий автомобіль: не менше 600 метрів; - Мікроавтобус: не менше 1000 метрів. Дочекатися прибуття представників правоохоронних органів, залишаючись на

відповідній безпечній відстані [4].

У разі отримання телефонного повідомлення про анонімне замінування будівлі чи об'єкта з масовим перебуванням людей рекомендується дотримуватися таких дій: не переривати розмову завчасно; уважно слухати співрозмовника та з'ясувати його вимоги й деталі загрози щодо можливого теракту, за змоги записати цю інформацію; намагатися під час розмови визначити дані про особу абонента (стать, вік, особливості голосу, акцент тощо); запропонувати уточнити свої вимоги, ставити додаткові запитання стосовно характеру загрози, її місця, часу реалізації, а також мотивувати співрозмовника надати максимально докладну інформацію про ймовірний задум теракту; з'ясувати мотиви дій абонента, запитати про його цілі та можливі альтернативні способи вирішення ситуації; звернути увагу на фонові звуки під час розмови (вуличний шум, рух транспорту, музику, інші звуки), які можуть допомогти у встановленні місцезнаходження абонента; після закінчення бесіди повторити основні пункти, що обговорювалися під час розмови; негайно після завершення повідомити про інцидент правоохоронним органам за номером 102 і сповістити безпосереднього керівника; обмежити кількість осіб, які матимуть доступ до інформації про отриману загрозу [3].

У разі захоплення терористами заручників на території слід дотримуватися таких рекомендацій: за першої ж можливості проінформувати своїх рідних або поліцію (номер 102) про своє місцеперебування; уникати будь-яких дій, що можуть спровокувати терористів на агресію (зокрема різких рухів, шумів тощо); не чинити опору озброєним злочинцям, оскільки це може призвести до втрати людських життів; не дивитися у вічі терористам і, в разі вимоги віддати особисті речі, негайно це зробити. Уникайте паніки та, за необхідності, виконуйте вимоги злочинців. Не піддавайтеся провокаціям, уважно спостерігайте й запам'ятовуйте прикмети нападників (риси обличчя, одяг, імена, прізвиська, можливі шрами, татуювання, особливості мови чи манер поведінки, тематику розмов). Будьте психологічно готові до труднощів (наприклад, обмеження в русі, відсутність їжі чи води). Якщо почуєте постріли

чи вибухи (у разі штурму приміщення), одразу лягайте на підлогу обличчям вниз, складіть руки долонями на потилицю і залишайтеся нерухомими. У жодному разі не бігайте назустріч правоохоронцям чи від них – це може призвести до непорозуміння та сприйняття вас за злочинця. Намагайтеся триматися якомога далі від дверей і вікон. У зоні бойових дій: Якщо ви перебуваєте у будівлі, радиться обрати кімнати, розташовані подалі від вікон і балконів (наприклад, коридори, ванні кімнати). Лягайте на підлогу. Якщо будівля панельна й існує можливість її залишити, зробіть це негайно. Не підходьте до вікон і не спостерігайте за подіями на вулиці; не вибігайте назовні. Укріпіть вікна липкою стрічкою чи скотчем навхрест або заблокуйте їх подушками чи іншими предметами, щоб мінімізувати ризик поранення уламками скла. Пересувайтесь по кімнатах обережно й повзком. Коли стрілянина припиниться, обережно залиште будівлю, забравши найнеобхідніші речі та документи [5].

Під час евакуації користуйтеся внутрішніми сходами й пожежними драбинами; ліфти використовувати заборонено. Допомагайте дітям, жінкам, літнім людям і тим, хто має інвалідність. Після припинення обстрілів якнайшвидше перемістіться в бомбосховище або підвальне приміщення будинку. У можливості залишайте небезпечну зону та вирушайте до безпечного місця; не забудьте взяти із собою документи та найнеобхідніші речі [6].

Пам'ятайте: у надзвичайних ситуаціях кожна хвилина може врятувати життя. Бережіть себе та дбайте про безпеку оточуючих!

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34–35. – Ст. 458.
2. Закон України: Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38–39. – Ст. 380.
3. Постанова КМУ № 444 від 26.06.2013 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» // Офіційний вісник України. – 2013. – № 52. – С. 190.

4. Наказ МОН України № 974 від 09.09.2022 «Про затвердження рекомендацій щодо дій учасників освітнього процесу під час надзвичайних ситуацій та воєнного стану».

5. Бойко І. М. Організація безпеки учасників освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій // Педагогічна безпека. – 2021. – № 2. – С. 45–52.

6. ДСНС України. Методичні рекомендації щодо евакуації та укриття в закладах освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dsns.gov.ua>

7. Савчук Л. Дії педагогів та здобувачів освіти у разі повітряної тривоги // Безпечна школа. – 2023. – № 1. – С. 11–16.

БЕЗПЕЧНА ПОВЕДІНКА ЯК СКЛАДОВА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Сулаєв Ю. В.

*начальник відділу комунікації Головного управління Національної поліції у
Полтавській області, полковник поліції*

Головною цінністю сучасності є людина, її інтереси, здоров'я і безпека. Втім, життєвий досвід людства засвідчує, що середовище перебування людини стає все більш потенційно небезпечним. Вчені (В. О. Кузнецов, В. М. Заплатинський тощо) зазначають, що сьогодні неможливо розробити абсолютно безпечний вид діяльності людини (абсолютно безпечну техніку або технологічний процес, вид учбових занять тощо). Тобто у жодному виді діяльності людина не може сподіватися на відсутність ризиків. Погіршення здоров'я населення в цілому пов'язане не тільки із загальним забрудненням навколишнього середовища, але й зі збільшенням частоти проявів руйнівних сил природи, кількістю промислових аварій і катастроф, небезпечних ситуацій соціального характеру й відсутністю навичок розумної поведінки в повсякденному житті та у різних небезпечних ситуаціях [3].

Статистика свідчить, що надзвичайні ситуації в Україні, під час яких гине